

С Т А Н О В И Щ Е

на доц. д-р Соня Александрова Алексиева, Нов български университет, департамент „Администрация и управление”, член на научно жури съгласно: Заповед № 3273 от 13.12.2017 г. на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски” - Благоевград

Относно: Дисертационен труд на тема: „Бенчмаркинг на дестинации за винен туризъм” за придобиване на образователна и научна степен „Доктор” в професионално направление 3.9. Туризъм по научна специалност „Икономика и управление на туризма“

Докторант: Десислава Светославова Павлова

Научен ръководител: доц. д-р Илинка Терзийска

1. Данни за кандидата

Десислава Павлова е завършила Шуменския университет „Еп. К. Преславски” през 2004 г. като магистър по „География на рекреацията и туризма” и също там през 2005 г. придобива професионална квалификация магистър по „Екология и опазване на околната среда”. Има богат професионален опит в държавната администрация, където заема различни позиции от 2007 до 2010 г. и от 2012 до 2014 г. В периода 2006-2007 г. и 2009-2012 г. работи като учител по география и икономика и биология. До днес има различни обучения, вкл. професионално обучение за аниматори в туризма (специалност „Туристическа анимация”, 2006), както и участие в различни проекти, като проект „Регион Сливен – кръстопът на традиции, култури и епохи” (като специалист „Маркетинг и реклама”, 2013) и др.

От м. юли 2014 г. до днес е докторант в Катедра „туризъм” - Стопански факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”. Член е на организационния комитет на Международните научни конференции „Културен коридор Виа Адриатика – културен туризъм без граници” - Трогир, Хърватия (2015 г.) и „Културен коридор „Западен трансбалкански път” – културен туризъм без граници” - Метеора – Лефкада, Гърция (2016 г.).

В периода 2014 - 2017 г. изследователската и публикационната дейност на Д. Павлова включва девет публикации в реферирани научни издания и сборници на Международни научни конференции: шест самостоятелни и три в съавторство (от които една на английски език). Всички публикации са свързани с темата на дисертационния труд.

Със заповед № 1775 от 11.07.2014 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград (със срок на обучение от до м. юли 2017 г.), Даниела Павлова е зачислена за редовен докторант към катедра „Туризъм” под научното ръководство на доц. д-р Илинка Терзийска в област на висшето образование 3. Социални,

стопански и правни науки - професионално направление 3.9. Туризъм по научна специалност „Икономика и управление на туризма“. Гласувано и е и удължаване на докторантурата за 1 година, със Заповед № 1281 от 31.05.2017 г. Дисертационният труд на Д. Павлова е обсъден на Катедрен съвет на катедра „Туризъм“ и е насочен за защита пред научно жури, съгласно заповед № 3273 от 13.12.2017 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

2.Общо представяне на дисертационния труд

Представеният за защита пред научно жури дисертационен труд „Бенчмаркинг на дестинации за винен туризъм“ е посветен на една изключително актуална тема за развитието на винения туризъм и мястото му в утвърждаването на специализираните видове туризъм в България. Значимостта на темата се определя от необходимостта за оптимизиране и усъвършенстване на потенциала и ресурсите в лозаро-винарските райони у нас, като дестинации за развитие на винен туризъм в контекста на конкурентните на страната винени дестинации по света. Практическата насоченост на изследването рефлектира в предложените бенчмаркинг модел и препоръки за промени и допълнения за подобряване общото състояние на винените дестинации у нас и изграждане на устойчивия им облик.

Актуалността и значимостта на избраната тема се определят от една страна, от необходимостта да бъде създаден модел за бенчмаркинг на лозаро-винарските райони като дестинации за развитие на винената туристическа дестинация, съобразен с тези специфики. От друга страна, е факт, че въпросите за бенчмаркинга във винения туризъм, са слабо засегната тема в научната и приложната литература до момента, вкл. и у нас са твърде оскъдни конкретните изследвания, свързани с развитието ѝ. В дисертационния труд е направен опит за по-обхватно изследване и сравнителен анализ на лозаро-винарските райони, като дестинации за развитие на винен туризъм. Представени са показателите, влияещи върху тяхното развитие чрез бенчмаркинг модел, класифициращ ги в три групи (търсене, предлагане и контекст).

Дисертационният труд се състои от увод, три глави и заключение, в общ обем от 191 стр.; използвана литература от 11 стр. и осем приложения от 17 стр. В основния текст на изследването са включени 61 фигури, 15 таблици, и др. Библиографията се състои от 92 източника (печатни и електронни), вкл. и нормативни документи, от които - 40 на кирилица, 52 на латиница и използвани публикации от 37 интернет сайта. Приложеният автореферат в обем от 54 стр. като съдържание и форма отговаря на нормативните изисквания и точно отразява темата на представения научен труд. В него са включени приносите (53 с.) и авторските публикации (54 с.) по темата на дисертационния труд. Посочените от докторанта многобройни заглавия в библиографията доказват задълбочената

подготовка по темата, познаването и използването на най-актуалните източници в областта на туризма, специализираните видове туризъм и винения туризъм.

Съгласно изискванията точно са представени предметът и обектът на изследването, основната цел, научно-изследователските задачи и методиката. Точно е формулирана основната теза и са посочени ограниченията на изследователския процес. Неговата методологична основа включва: сравнително-исторически и дескриптивен (описателен) метод, изследване на документи; структурален метод; статистически метод, наблюдение и изследване на документи, интегрален подход (цялостен анализ); онлайн анкетно проучване и сравнителен анализ; писмено и онлайн анкетно проучване, съпоставителен метод и сравнителен анализ; аналитичен метод и SWOT анализ.

Дисертационният труд се характеризира с практическа насоченост към оптимизиране и усъвършенстване на потенциала и ресурсите в лозаро-винарските райони, като дестинации за развитие на винен туризъм в контекста на конкуренцията на страната с други винени дестинации по света. Предложен бенчмаркинг модел и препоръки за промени и допълнения за подобряване общото състояние на винените дестинации в България и изграждане на устойчивият им облик.

Източниците на информационно осигуряване включват различни видове информация: статистическа информация от НСИ, МЗХ и ИАЛВ; информация от собствени анкетни проучвания; проучени са нормативни документи, свързани с виното и винения туризъм; използвана е и информация от институции, организации, сайтове, литературни източници и експерти, имащи отношение към проблематиката на дисертацията. Разработката на Д. Павлова е самостоятелно научно изследване – резултат на добра теоретична подготовка и задълбочено запознаване с развитието и добрите практики на винопроизводството, винените дестинации и винения туризъм.

3. Структура и съдържание на дисертационния труд

В **Увод** се обосновава изборът на темата и ролята на винения туризъм, който предлага по-високо качество на туристически продукт и достига по висока конкурентоспособност на пазара. Посочени са факторите, които определят нарастващата популярност на винения туризъм като специализиран вид туризъм с неговите характерни особености и специфики. В контекста на българските традиции във винопроизводството, запазени в лозаро-винарските райони и развитието на туризма, страната може да ги превърне в конкурентни дестинации за винен туризъм на европейския пазар. За тази цел са необходими усилия за поддържането и популяризирането на винения продукт, който да привлича потенциални туристи от цял свят. Предлагащото и апробирането на модел за бенчмаркинг на дестинации за винен туризъм, фокусира точно целта на

дисертационния труд, за чието постигане докторант Д. Павлова си поставя седем изследователски задачи.

В първа глава **„Теоретични въпроси на винения туризъм“** е представена накратко историята на развитие на винопроизводството в България (1989-2016 г.) и значението на лозарството и винарството като традиционен поминък по българските земи. С конкретни факти и статистика са анализирани характеристиките на лозаро-винарските райони в страната, категоризация на вината, винени сортове лози, обща площ на винените лозя, произведени количества вино, внос и износ на вина и др. С прецизност към понятийния апарат са дефинирани ключовите за разглежданата тема понятия тероар, винен туризъм, винени туристи, винени туристически маршрути и др.

Задълбочено са представени особеностите на винения туризъм като един от най-бързо развиващите се алтернативни видове туризъм в България. Докторантът надгражда неговото значение „като едно от лицата на културния туризъм“, презентиращо традициите в приготвянето на виното, които са част от културно-историческо наследство на страната“. Особено място е отделено на винения туристически продукт и допълващите елементи за неговото професионално изграждане в контекста на представените най-популярни профили на винените туристи.

Във втора глава на дисертационния труд **„Методологични въпроси на бенчмаркинга“**, се представят подробно терминът „бенчмаркинг“, историята и същността на бенчмаркинга като двигател на непрекъснато усъвършенстване на една компания, неговите функции и видове и др. Анализирани са бенчмаркинга в туризма – неговите различни нива, бенчмаркинг на туристически предприятия, на дестинациите за винен туризъм, на винените региони.

Представена е методологията за провеждане на настоящето научно изследване. Възприет е подходът на продуктовия (конкурентен) бенчмаркинг, при което се оценяват продуктите, конкуренцията и цените на конкурентите. За конкуренти в разработката се приемат лозаро-винарските райони в България, дефинирани като дестинации за винен туризъм. Разгледани са основните въпроси на бенчмаркинга в икономиката и туризма и въз основа на тях, както и на идентифицираните особености на развитие на винения туризъм в лозаро-винарските райони, е изграден модел от показатели, чието въздействие определя конкурентната ситуация в районите и по-конкретно – дестинациите за развитие на винен туризъм. Обоснована е методиката за провеждане на оценката по предложения модел. Проведени са три анкетни проучвания сред туристи, експерти и собственици на винарни. Направен е сравнителен анализ на лозаро-винарските райони на България като дестинации за развитие на винен туризъм и са използвани методи за сравнение, съпоставяне и SWOT анализ.

Глава трета „**Бенчмаркингово изследване на дестинации за винен туризъм в България**” включва сравнителен анализ на лозаро-винарските райони като дестинации за развитие на винен туризъм. Изведени са приоритетни направления за интервенция чрез SWOT анализ с оглед повишаване конкурентоспособността на дестинацията, избрана за апробация на модела. Дадени са насоки за повишаване на конкурентоспособността лозаро-винарските райони в България като дестинации за винен туризъм. Посочени са конкретните слабости в управлението и стратегирането на винените дестинации. От направените подробни анализи в областта на винения туризъм, от гледна точка на състоянието и развитието му в лозаро-винарските райони на България, са изведени шест препоръки.

В **Заклучение** са обобщени перспективите за развитие на лозаро-винарските райони на България като дестинации за винен туризъм и потенциалните възможности за постигане на по-високо качество на винения продукт.

4. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Като резултат от извършената изследователска работа, могат да се обобщят следните методологически и теоретични, както и практико-приложни приноси, които приемам:

1. Дисертационния труд обогатява научната мисъл в сферата на конкурентоспособността на туристическата дестинация с модел, адаптиран специално за винена дестинация на ниво район.
2. Разкрити са тенденциите в развитието на винения туризъм, чрез набора от показатели, на база дефиниране на конкурентната ситуация в лозаро-винарските райони на България, като туристически винени дестинации.
3. За първи път е направено комплексно, многопоказателно изследване чрез бенчмаркинг на развитието на винения туризъм в България, реализиран на ниво лозаро-винарски райони.
4. Предложена е методика за извършване на изследването, която обхваща система от показатели, методи за събиране на информация, групи респонденти, инструменти за анализ на данните.
5. Предложеният модел е подходящ инструмент, който ще намери приложение в практиката на собствениците и мениджърите на винарни, както и при съставянето на регионални и национални стратегии за управление и развитие на устойчиви винени дестинации.

5. Критични бележки и препоръки

Към представения дисертационен труд имам някои препоръки, които в никакъв случай не омаловажават положителната ми оценка за него:

Изследването би се обогатило още повече от кратко представяне на инициативите, дейността и резултатите на държавните и общинските институции,

неправителствения сектор, туристическия бизнес и др. в областта на маркетинга, рекламата, PR и специалните събития, които са част от позиционирането и промотирането на посочените дестинации за винен туризъм (извън споменатите ТИЦ и хотели). Препоръките, добрите практики и тенденциите, представени на две от най-значимите световни събития, проведени в България - 23-я конгрес на Concours Mondial de Bruxelles (Пловдив, 2016 г.) и на 40-я юбилеен Световен конгрес по лозарство и винарство (София, 2017 г.), биха актуализирали още повече изводите в изследването на Д. Павлова. Към техническите забележки, бих добавила липсата на частта Заключение в съдържанието на разработката, която е факт в текста от 189 до 191 с.

6. Въпроси към докторанта

Направеният извод за разработване на специализирани маршрути и продукти за нуждите на винения туризъм (винени турове, винени и кулинарни курсове, комбинирани дегустации на вино с храна, курсове по сомелиерство, семинари, презентации и изложби, обиколки за фото и видео-любители, срещи с артистични личности, участие в лозарски практики и др.), са част от възможностите за успешно комбиниране с други видове туризъм. Тази тенденция поражда следния въпрос: кои са партньорите, които могат да участват и да генерират по-динамични промени в развитието на винения туризъм, на основата на автентичен продукт, разпознаваем с традициите, културата и бита в посочените винени дестинации?

7. Заключение

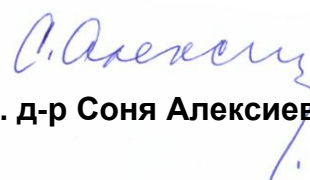
Дисертационният труд „Бенчмаркинг на дестинации за винен туризъм“ отговаря на изискванията на придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ (съгласно изискванията на ЗРАСРБ). С представеното научно изследване докторантът доказва уменията си да анализира на теоретично ниво актуални литературни източници, да откроява проблеми, както и да обобщава точно интердисциплинарни понятия. Посочените многобройни източници са коректно и добросъвестно цитирани. Проучени са добросъвестно актуални български и чуждестранни монографии и изследвания по разработената тема на дисертационния труд. Анализът и доказателствената част към изведените авторски тези стъпват на богат теоретичен и емпиричен материал.

В заключение, като имам предвид приносните моменти в дисертационния труд, които напълно приемам, както и неговото професионално разработване, убедено предлагам на научното жури да присъди степента „Доктор“ по професионално направление 3.9. Туризъм, научна специалност „Икономика и управление на туризма“ на Десислава Светославова Павлова.

18 януари 2017 г.

София

Член на научното жури:

(доц. д-р Соня Алексиева)